

Hermann Conring (1606–1681) – luterán ve službách absolutistického státu raného novověku

Radim Seltenreich

Je jistě vícero možností, jak život a dílo Hermanna Conringa označit a pojmut. Pokud pak autor tohoto článku zvolil právě jeho v nadpise uvedené vymezení, tedy – „luterán ve službách absolutistického státu raného novověku“, učinil tak s vědomím, že tato charakteristika jej nakonec vystihuje přeci jen s ohledem na jeho životní přesvědčení a přínos státovědě nejpřesněji. Conring své závěry nepochybně v nemalé míře formuloval – a v tomto smyslu byl pochopitelně poplatný tehdejší době vyhraněného náboženského zápasu – na základě svého luterského přesvědčení (i když i toto – jak ještě uvidíme – si žádá dodatečného upřesnění), a stejně tak se i výrazně vyslovuje ve prospěch absolutistického státoprávního modelu, jehož realizace se dle něj měla ideálně odehrát na úrovni jednotlivých zemí Svaté říše římské, proti jejímuž vedení v čele s katolickými Habsburky ovšem sám ostře a opakovaně vystupoval.

Zároveň ovšem byl Conringův záběr mnohem širší, dokonce až tak veliký, že to opravňuje hovořit o jednom z posledních skutečných polyhistorů světových dějin. Zde máme na mysli především okolnost, že Conring měl i vysoce odborné lékařské vzdělání, jež ho předurčilo k roli osobního lékaře na různých německých i zahraničních dvorech. A že, ač naopak neměl ve formálním smyslu vzdělání právnické, byl i v této oblasti vzdělán natolik, že to byl právě on, kdo přesvědčivě vyvrátil *Lotharovu legendu*, podle níž byla platnost římského práva zavedena ve středověku ve Svaté říši římské zákonem. Každopádně je tak už z tohoto stručného nástinu zřejmé, že Conring byl i ve svých časech, přejících daleko více co nejširšímu vzdělanostnímu záběru než třeba doba naše (což bylo samozřejmě dáno

i menším rozsahem tehdejšího vědění), mužem pozoruhodným, takovým, který si zcela jistě zaslouží bližší pozornost, již mu v následujícím textu hodláme věnovat.

Životní příběh Hermanna Conringa

Conring se narodil roku 1606 v rodině luterského pastora, přičemž svá univerzitní studia započal na filosofické fakultě v Helmstedtu, kde se blíže věnuje především logice a etice, dále i řečtině a historii. Již zde se ale projevuje i jeho zájem o přírodní vědy, kterému dává průchod zejména studiem medicíny v nizozemském Leidenu, kam s řadou helmstedtských profesorů a studentů přesídlil roku 1625 poté, co v Helmstedtu vypukl mor (sám Conring přitom již v dětství přestál morovou nákazu, která jej ovšem zdravotně i do budoucna v podstatě trvale poznamenala).¹

V Leidenu se blíže setkává i s arminianismem, tedy náboženským reformačním směrem rozšířeným na základě učení Jakuba Arminia právě v nizozemských městech mezi umírněnými kalvinisty, který vystupoval proti doktríně o predestinaci a zdůrazňoval význam svobodné lidské vůle pro možné přijetí spásy, kterou Bůh nabízí všem lidským bytostem bez rozdílu. Lze vysledovat i jistý jeho příklon k této nauce, jež ho podle všeho přitahovala zejména svým specifickým eticko-filosofickým pojetím křesťanství.

Každopádně však zůstává v době tehdy tolik vyostřeného náboženského boje i nadále (už s ohledem na rodinnou tradici) přesvědčeným luteránem, který je vždy negativně nastavený především vůči naukám katolické církve. V jeho pojetí je pak obecně církev primárně korporací, která je – tak jako všechny jiné – podřízena teritoriální moci jednotlivých států. Není tak nakonec divu, že při své potřebě svobody náboženského vyznání se nakonec Conring podobně jako jiní dědicové humanismu přiblížil akceptaci racionalisticky nastaveného pojmu *religio naturalis*, což jej nakonec také nevyhnutelně přivedlo do sporu s ortodoxními luterány v Helmstedtu, kam se později navrátil, aby zde roku 1632 převzal katedru přírodní filosofie.

Roku 1636 nabyl konečně doktorského titulu, a to jak ve filosofii, tak i medicíně, čímž lze jeho studia považovat za formálně uzavřená. Ve své přednáškové činnosti se pak od roku 1640 věnuje převážně jen medicíně, v níž se specializuje zejména na výuku anatomie a fyziologie, a v níž je také progresivním zastáncem

¹ KLEINHEYER, Gerd, SCHRÖDER, Jan, *Deutsche Juristen aus fünf Jahrhunderten*, Heidelberg, 1983, s. 62–64.

Harveyovy nauky o krevním oběhu. Conring, vzhledem k tomuto svému vzdělání, působil také jako lékař na některých panovnických dvorech, kdy zřejmě lze vyvodnout takovýto jeho pobyt na dvoře královny Kristýny ve Švédsku v roce 1650.

Tuto svou přítomnost přitom pravidelně propojoval rovněž s rádcovskou činností, jež byla často i formálně institucionalizována – tak právě ve Švédsku získal titul *tajného kabinetního rady*. Podobný titul později získal též v brunšvickém vévodství. V Dánsku je zase roku 1669 jmenován státním radou, a to v neposlední řadě i za své odborné poradenství v souvislosti s vydáním *Lex Regia*, který v Dánsku roku 1665 zavedl absolutismus.

To pak pochopitelně souvisí s pověstí, kterou získal díky publikaci svých spisů věnovaných politickým otázkám své doby a především státoprávním záležitostem, jejichž rozboru se budeme věnovat níže. Po životě vyplněném literární a diplomatickou činností, propojenou s lékařskou službou, tráví Conring konec svého života opět v Helmstedtu, kde v prosinci roku 1681 umírá poté, co na zdejší univerzitě zastával děkanský i rektorský úřad.²

Zakladatel německých právních dějin

Právě uvedený mezititulek by pochopitelně mohl být zakončen otazníkem, a to už proto, že Conring neměl – jak jsme již naznačili – odborné právníké vzdělání, a navíc nelze ani hovořit o tom, že by se zkoumání německých právních pramenů systematicky věnoval. Pokud přesto je zvolené označení s jeho jménem nezřídka spojováno, děje se tak především proto, že to byl právě on, kdo odvalil z praktického právního života na území Svaté říše římské „balvan přesvědčení“ o zákonné závaznosti římského práva, čímž logicky uvolnil prostor pro nepředpojaté zkoumání a používání domácích právních pramenů.

Jimi se pak podrobněji zabývá už od 30. let 17. století, kdy studuje souvislosti týkající se zejména fenoménu vzniku a postupného vývoje *říšské ústavy* – dokonce v tomto kontextu tehdy uspořádal i privátní kurs o ústavních dějinách určený pro mladé šlechtice. Právě tyto přednášky se staly základem jeho roku 1643 vydané knihy *O původu německého práva (De Origine Iuris Germanici)*. A je to také tento spis, kde reflektuje spor, který se rozhořel o onu Lotharovu legendu, podle níž císař

² WOLF, Erik, *Große Rechtsdenker*, Tübingen, 1963, s. 226–231.

Lothar III. roku 1135 zavedl platnost sbírek tvořících později *Corpus iuris civilis* v celé Svaté říši římské zákonem.

Toto tvrzení přitom nebylo tak starého data, neboť poprvé je na německém území doloženo až roku 1532, kdy se objevuje u braniborského právníka Cariona a následně je rozšířeno hlavně pod Melanchthonovým vlivem. První námitky proti této „nové doktríně“ se pak objevují už počátkem 17. století, její přesvědčivé vyvrácení je ale až dílem Conringovým. Ten proti názoru, že svod *Corpus iuris civilis* byl zaveden *in complexu* pro německo-italskou oblast říšským zákonem, staví následně obecně přijímané tvrzení, že vliv římského práva na tomto území je dán pozvolným přejímáním nauk italských středověkých právních škol německou soudní praxí, přičemž roli zprostředkovatelů v tomto procesu sehráli především právníci vystudovaní v Boloni a Padově.³

Ve výše uvedeném díle tak Conring nastiňuje svou představu o vývoji německého práva, kdy počíná již líčením života germánských kmenů, a v této souvislosti i jejich přijetím tzv. barbarských zákoníků, přičemž obšírněji představuje zejména *Lex Salica*, *Lex Ribuaria* a *Lex Baiuvariorum*. Zmíněny jsou přitom i dějiny recepce římského práva, kde přímo hovoří o „lotharovské pohádce“, jež se nezakládá na pravdě, a která navíc zastihuje, že římské právo přichází na německé území hlavně v důsledku obsazování soudcovských úřadů v Itálii vystudovanými doktory tohoto práva. Odtud tedy pak logicky odvozuje i svůj náhled, že používání římského práva na německém území není vlastně ničím jiným než pouhým soudním obyčejem, jenž tak nezjednává svodu *Corpus iuris civilis* v této oblasti o nic větší nárok na platnost, než zde mají třeba místní právní knihy. Je ovšem třeba říci, že o samotné hodnotě římského práva se vlastně nevyslovuje.

Dílo samo bylo přitom velmi dobře přijato (vyzvedávána byla v této souvislosti i elegance autora stylu), přičemž v dodatku k dalšímu jeho vydání se Conring navíc vyslovil i pro přijetí „nových a německých zákonů“, čímž přešel od pouhého zkoumání pramenů domácího práva také k otázkám právní politiky jeho vlastní současnosti. Každopádně pod vlivem jeho spisu započalo na území Svaté říše římské národa německého platit, že při posuzování konkrétních právních otázek se lze plnohodnotně odvolat nejen na římské, ale i na domácí právní prameny. A už jen proto – a také pro jeho empirickou a o podrobnou znalost historie práva opřenou

³ WESENBERG, Gerhard, *Neuere deutsche Privatrechtsgeschichte*, Lahr, 1969, s. 103–104.

metodu – jej tedy skutečně můžeme zřejmě právem označit za zakladatele vědy německých právních dějin.⁴

„Conringova státověda“

Právě uvedeným se však – jak již také naznačeno – Conringův přínos pro německou právní oblast zdaleka nevyčerpává. Pominout nesmíme zejména jeho zaměření na dobovou státovědu. Abychom ji lépe pochopili, musíme si nejprve připomenout stav německé státnosti v době Conringova působení. V této souvislosti je pak třeba zejména odlišit říšskou úroveň státnosti od zemské.

Jestliže totiž Svatá říše římská národa německého zůstává, po krátkém údobí zvýšené aktivity na přelomu 15. a 16. století v rámci *Maxmiliánových reform*, útvarem, pro který je příznačný sterilní zakonzervovaný stav jen velmi omezené akceschopnosti (tato situace se pak dále negativně prohlubuje v 17. století v souvislosti s třicetiletou válkou a zejména s decentralizačními tendencemi Vestfálského míru), jsme na zemské úrovni naopak svědky velmi dynamického vývoje a s ním spojenými významnými změnami.⁵

Ty se odvíjejí zejména od skutečnosti, že dosavadní středověké zemské výsosti se nevyhnutelně začínají na úrovni zemí proměňovat v samostatné teritoriální státy, jejichž vládce již není pouhým nositelem lenních oprávnění, ale daleko více opravdu nezávislým knížetem. To pak souvisí především s tím, že na rozdíl od říšské úrovně státnosti zde existoval dědičný nárok na tato teritoria, spojený se svazkem různých *výsostných práv*, kdy k žádoucí centralizaci přispívá i okolnost, že v důsledku lenní odúmrti nemusí být uvolněná léna nově udělována, ale připadají místnímu zeměpánovi.⁶

Ve svém výsledku se tak logicky proměňuje i celkové pojetí právního postavení zeměpána, což pak souvisí i s nově se formující naukou o státních zájmech. Ta se, v podobě termínu *ragione di stato*, objevuje v poslední třetině 16. století v italské státovědě, kde nevyhnutelně navazuje i na učení Niccola Machiavelliho, a to zejména v tom smyslu, že je zapotřebí důsledně emancipovat politické teorie,

⁴ WOLF, Erik, *Große Rechtsdenker*, s. 231–235.

⁵ Blíže k fenoménu říšské reformy viz LAUFS, Adolf, *Rechtentwicklungen in Deutschland*, Berlín, 1996, s. 86–99.

⁶ MENGER, Christian-Friedrich, *Deutsche Verfassungsgeschichte der Neuzeit*, Heidelberg, 1981, s. 30–31.

a politiku vůbec, od náboženství a církevních příkázání. Nauka o *Staatsraison* se tak nakonec stává právě v německé oblasti vůdčí teoretickou oporou nastupujícího knížecího absolutismu.⁷

Především má totiž legitimizovat právě takové jednání státní moci, jež má přispět k její efektivitě při prosazování konkrétních státních zájmů. S tím logicky souvisí i modernizace státního aparátu, k čemuž má samozřejmě přispět také nástup, zejména v právu, vzdělaných odborníků do státní správy. Celkově tak lze oprávněně hovořit o rozhodné sekularizaci politiky, byť ne každý z autorů teoretických spisů se odvažuje vzhledem ke stále silné církevní moci situaci takto jasně pojmenovat.

Postupem doby se pak objevuje i snaha začlenit státní zájmy do nově vznikající soustavy přirozeného a mezinárodního práva, na čemž se podílejí především tehdejší veličiny evropské státovědy, jako Grotius či Pufendorf, ale opomenout nelze ani přínos Conringův.⁸ Ten se projevuje jako podporovatel knížecího absolutismu, v neposlední řadě i pro svůj neskrývaný odpor k říšské vládě katolických Habsburků, přičemž je zajímavé, že tak činí i přesto, že ve svém mládí pobýval určitou dobu na nizozemském území, kde se logicky měl možnost seznámit i s poměrně spořádaným fungováním zcela jiného druhu výkonu moci, než který sám s takovým zaujetím hlásal.

Obecně lze Conringa považovat za střízlivého služebníka výkonné státní moci, jejíž prototyp spatřuje právě v knížecím absolutistickém státu. Silná centrální moc v jeho pojetí odpovídá až postavení samotného Boha, který je jako *potentia absoluta* žádoucím předobrazem veškeré řádně uspořádané moci politické. Původně luterskou myšlenku, že vládcova moc je založena na úřadu, jenž ji zakládá a také omezuje, proměnil tedy Conring v pojetí, podle něhož je to sama moc, která zakládá a vymezuje úřad.

To se pak nevyhnutelně odráží i na jeho pojetí práva v absolutistickém státě, které tedy je pouhou matérií státní moci, a tudíž nejenže nevymezuje její hranice, jak je tomu v moderním právním státě, ale je skutečně jen jejím objektem. Třebaže tedy Conring nezachází ve smyslu „účel světí prostředky“ až tak daleko jako Machiavelli, je zjevné, že účelem práva pro něj už není primárně dosažení spravedlnosti, ale naplnění odpovídajících a žádoucích „státních zájmů“.

⁷ ERLER, Adalbert, KAUFMANN, Ekkehard, *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte*, 4. díl, Berlín, 1990, s. 1826–1831.

⁸ WILLOWEIT, Dietmar, *Deutsche Verfassungsgeschichte*, Mnichov, 1997, s. 148–156.

Přesto na Machiavelliho ve své nauce o „*Staatsraison*“ navazuje v tom smyslu, že východiskem při její formulaci je mu do značné míry dědičným hříchem zkažená lidská přirozenost, kterou tak vládce musí brát při sledování zájmů státu nevyhnutelně v úvahu. Odtud tedy i nutnost používat při výkonu státní moci lest a násilí, podpořené přísnými zákony. „Státní zájmy“ se tak stávají podle Conringa přímo ztělesněním smysluplného politického jednání, jež tedy již není úplně postaveno na základech křesťanské nauky.

O další krok dále se pak z logiky absolutistického státu proměňují „státní zájmy“ v zájmy vladaře (*Regenten-Raison*), jehož tíhnutí k s nikým nesdílené moci tak představuje vlastní *ratio* jeho politické existence. I zde přitom formulaci těchto závěrů předchází, na empirické bázi, založené zkoumání dějin, jež Conringa ve výsledku směřuje právě k odmítnutí říšské myšlenky, jejíž smysluplné naplnění, s ohledem na existující stav, dle něj naprosto není možné. Naopak lze přežitý historický mýtus o neživotném *Imperium Mundi* chápat jako závažnou překážku pro uskutečnění moderního etatistického myšlení na německém území.

Conring tak skutečně cíleně bojuje proti nadnárodní říšské myšlence, přičemž svou kritiku konkrétně vyjadřuje zejména ve spisech *De Germanorum Imperii Romano* a *De Finibus Imperii Romano-Germanici*, kdy věren svému rozhodnému protikatolickému smýšlení zdůrazňuje i neblahý vliv římské kurie na císařský dvůr. Svatá říše římská národa německého je pak pro něj vůbec „zvrhlou monarchií“, která vlastně neodpovídá žádné z obvyklých státních forem, a jejíž budova spočívá na jen velmi slabých právních a politických základech.⁹

Nemá tak ani smysl pokoušet se o zásadní říšskou reformu, naopak nejlepším by bylo říši, ve stávajícím neutěšeném stavu, předat „tomu nejsilnějšímu“. A takovým by mohl konečně být i vladař Francie, který se v této době jeví jako pravý *dominus mundi*, a mohl by tak ještě nejspíše vytvořit životnou *univerzální monarchii* (zde lze tak vidět i návaznost na dřívější myšlenky francouzských legistů).

Oba spisy k říšské problematice opět odrážejí i Conringovu metodiku, kdy především na základě historického bádání podává kritické zhodnocení současné ústavní situace říše. Stejně přitom do popředí vystupuje i jeho požadavek, aby jakákoliv státní správa byla vedena dle požadavků věčného rozumu, a tak především zcela pragmaticky, jakož i na důsledně sekularizovaném základu. Takto příbuzně

⁹ WOLF, Erik, *Große Rechtsdenker*, s. 235–238.

ostatně pojímá i tehdy tolik diskutované nové pojetí přirozeného práva, které je podle něj v duchu doby nutno chápat racionalisticky, jež však již nemá být vnímáno jako etický korektiv pozitivního práva. Právníci sami pak mají střízlivě posuzovat jednotlivé skutečnosti politického života, přičemž vodítkem by jim měla být srovnávací metoda, tak jako se již kdysi pozitivně projevila u Aristotelova srovnávání ústav jednotlivých řeckých státních celků.

I proto se ostatně někdy o samotném Conringovi hovoří jako o „luterském aristotelikovi“, s jistou slabostí pro dobové machiavelistické myšlení. Každopádně je však jeho obdiv k silnému státu neodmyslitelně spjat s podporou silného vládce, který jediný dokáže efektivně vtisknout beztvare lidové mase kýženou politickou jednotu.

Takového vládce pak viděl v králi Francie, jehož nároky na Lotrinsko, dobyté roku 1670, ostatně svými historicky i právnícky podloženými argumenty podporoval. Je přitom třeba říci, že ačkoliv na tehdejší německém území ještě neexistoval silný pocit národní jednoty, domníval se přesto Conring, že případné všeobecné německé zákonodárství by mohlo napomoci *obecnému blahu*, neboť i toto nachází svou oporu v šířeji chápané ideji *Staatsraison*.

Konečně je v této souvislosti nepochybně nutno zmínit i Conringův přínos ke vzniku odborně vnímané státovědy (*Staatskunde*), jež musí jít v zájmu racionálního fungování státu mnohem dále, než tak činila středověká *vladařská zrcadla* dávající panovníkům často i zábavnou formou návody, kterak účinně spravovat zemi. Nové spisy o státu musí totiž účinně sloužit především odbornému správnímu *personálu* absolutisticky definovaného knížecího teritoriálního státu. Ve své podstatě se tak vlastně jednalo o přetvoření principů politické výchovy, opět ve jménu racionalisticky chápaných státních zájmů.¹⁰

¹⁰ WOLF, Erik, *Große Rechtsdenker*, s. 239–248.

Závěrem

Souhrnně lze říci, že Conringova nauka a přínos pro státovědu jeho doby jsou spjaty především s luterským pojetím práva, jež si jeho nápravu představovalo poněkud jinak než humanistické, pro které bylo klíčovým východiskem navrácení se k původním pramenům a jejich očištění od pozdějších nánosů. Lutherovi šlo totiž primárně o kritiku přílišného pozitivistického myšlení právníků, přičemž navíc platnému právu odňal jeho původní nadpřirozenou legitimaci. Přerazením do sféry plně světského byly vlastně právní vědě přiřazeny pouze časné a praktické úkoly, přičemž se tak otevřel prostor kritice, jež již nemusela být primárně vedena z mravních pozic, ale mohla právo a zákonodárství vnímat již pouze pragmaticky z hlediska toho, jak dobře či špatně naplňují své úkoly při správě státu a řízení života společnosti.¹¹

A právě na takto připravené půdě působí i Conring (jenž se ovšem nechal ovlivnit už i některými podněty myslitelů 17. století), který se významně podílel – a to zejména právě svým zásadním podílem na vyvrácení *Lotharovy legendy* – na zavedení kritického zkoumání důvodů platnosti právní úpravy na německém území. Od nynějška je tedy, zásluhou *otce německých právních dějin*, pravidlem podrobně zkoumat historický důvod platnosti jednotlivých zákonů a právních obyčejů.

Conring tak svým dílem otevřel prostor pro hlubší teoretické zabývání se domácím německým právem, přičemž ovšem tím, že otrásl vírou v platnost římského práva, taktéž uvolnil i cestu pro bezpředsudečné zkoumání právě této právní matérie. Tím logicky napomohl novým náhledům na přirozené právo, jehož základy jsou nyní již hledány jinde než v jím oslabeném *recta ratio* práva římského.

Hlavní Conringův přínos lze však přesto spatřovat zejména v jeho podpoře formování moderní státovědy, která má být postavena na moderních vědeckých základech a opřena především o srovnávací metodu umožňující nejlépe určit, kde se nachází střízlivě definované aktuální a relevantní státní zájmy. Jakkoliv přitom samozřejmě můžeme zůstat kritičtí k jeho závěrům, že tyto jsou nejlépe uskutečněny v absolutistickém státním celku. Každopádně však nelze zpochybnit, že Conring je už svým záběrem jedním z posledních plnokrevných polyhistorů evropských dějin.

¹¹ Blíže a pro srovnání viz SCHWAN, Alexandr, *Politische Theorien des Rationalismus und der Aufklärung*, in: LIEBER, Hans-Joachim (ed.), *Politische Theorien von der Antike bis zur Gegenwart*, Bonn, 1991, s. 157–158.

Resumé

Autor se ve svém textu zabývá osobností Hermanna Conringa (1606–1681), jednoho z významných myslitelů a posledních polyhistorů evropských dějin, který – ač neměl odborné právnické vzdělání – přispěl k lepšímu poznání německých právních dějin natolik výrazně, že je někdy považován až za jejich přímého zakladatele. K tomu pak napomohla především skutečnost, že Conring zásadním způsobem přispěl k vyvrácení *lotharovské legendy*, podle níž zavedl císař Lothar III. platnost sbírek svodu *Corpus iuris civilis* ve Svaté říši římské roku 1135 zákonem. Tím tak logicky i uvolnil prostor pro nepředpojaté zkoumání německých právních dějin. Hlavní přínos jeho působení však spatřuje autor článku především ve skutečnosti, že se Conring zejména za použití srovnávací metody také významně podílel na utváření moderní státovědy, přičemž sám byl rozhodným stoupencem knížecího absolutismu na německém území, jakož i (také jako přesvědčený luterský evangelík) odpůrcem říšské myšlenky naplňované vládou katolických Habsburků.

Summary

Hermann Conring (1606–1681) – Lutheran in Service of Absolute Monarchy of Early Modern Period

The author focuses on Hermann Conring (1606–1681), one of the most important intellectuals and last polyhistor of European history, who – although he was not educated in law – contributed to better understanding of German legal history so much that he is sometimes considered to be direct founder of that field of study. This was mainly due to the fact that Conring significantly contributed to refuting the so-called Lotharian legend according to which the Emperor Lothar III declared *Corpus iuris civilis* legally binding in the Holy Roman Empire in 1135. Thus, logically, he also made room for an unbiased examination of German legal history. However, the author of the article sees the main merit of his work primarily in the fact that Conring, in particular by using the comparative method, also significantly contributed to the formation of modern state-system science, while he was a decisive supporter of princely absolutism in Germany and (as he was Lutheran) opponent of the imperial concept realized by the government of the Catholic Habsburgs.

Klíčová slova: Conring, státověda, absolutismus, Lotharova legenda, Staatsraison

Key words: Conring, state-system science, absolutism, Lotharian legend, Staatsraison

Autor

Doc. JUDr. Radim Seltenreich působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kde se věnuje hlavně problematice vývoje velkých právních systémů euroatlantické civilizace, tedy dějinám evropského kontinentálního a angloamerického práva.

Author

Associate Professor JUDr. Radim Seltenreich works at the Faculty of Law, Charles University, and he focuses mainly on the development of large legal systems of Euro-Atlantic civilization, i.e. history of European continental and Anglo-American law.

doc. JUDr. Radim Seltenreich

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra právních dějin
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1

e-mail: seltenre@prf.cuni.cz